

Карась Алла Володимирівна
старший викладач кафедри європейських мов ДБТУ,
e-mail: allakaras1960@gmail.com

УКРАЇНСЬКА МОВА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЧАСУ

Сучасна українська мова виконує основну функцію – це засіб спілкування, вона є основою нації, її ідентичності, символом державності та духовної спадщини. Передусім, сучасні умови сьогодення виокремлюють низку проблем і викликів, які постають як усередині суспільства, так і виникають у просторі глобалізаційних процесів. Звісно, посилюються позиції української мови в освіті, медіа, але існують питання, які пов'язані з її щоденним уживанням, впливом споріднених мов, культурою мовлення. У часи національно-визвольних змагань важливо захищати нашу мову на законодавчому рівні, формувати свідоме ставлення до української, що загартовує розвиток, підтримку і любов кожного співвітчизника.

Як зазначає П. Ю. Гриценко, розбудова країни видається очевидною, де мова відіграє важливу роль, але динаміка життя держави зберігає і актуалізує цю проблему. На думку науковця, ланцюжок (мова – держава), у різних випадках наповнене ексклюзивним змістом. Попри неповторності досвіду розв'язання питань мови в соціумі уніфікує використання досвіду однієї держави для потреб іншої у межах однієї епохи, у просторі минулого буття нації [1].

На думку П. Селігея, поширеність мови виокремлює єдине інформаційне поле, що позитивно впливає на потужність її та міцніше єднає націю [2, с. 49].

Отже, коли йдеться про малу комунікативну потужність, обмежену сферу вжитку, мова буде витіснена іншою, більш уживаною. Певна річ, замале розповсюдження мови не дозволяє послуговуватися нею в життєвих ситуаціях і спонукає до вживання інших мов. Це все врешті-решт дискредитує її демографічну потужність, що подальше зменшує комунікативну спроможність [2, с. 50].

В Україні у багатьох сферах суспільного життя виникають труднощі з повноцінним функціонуванням державної мови. Слід зазначити: зростає її престиж, але рівень володіння мовою серед учителів та викладачів залишається нерівномірним, не всі заклади освіти в достатній мірі забезпечені українськомовною літературою. З іншого боку, помітне розширення сфер вживання української мови за допомогою збагачення лексики, де активно використовуються слова іншомовного походження. Простежуючи високу мовну культуру, варто звернути увагу на свідоме ставлення до слова, на працю над мовленням і національним мисленням. Слушною є думка, що роль мови впливає на розвиток культури й державності, нація українців забезпечить гідне місце України серед розвинених країн світу, зміцнивши свою ідентичність.

Відомо, що у проєкті «Мовити» науковці дослідили реальні проблеми уживання української мови, з котрими людство стикається повсякденно, метою якого було:

1. Проаналізувати рівень важливості, потреби й проблеми серед українців, які перейшли чи переходять на державну мову.
2. З'ясувати, що відбувається при зміні цих потреб й проблем залежно від віку, від середовища та терміну переходу на українську.

Зроблено акцент на виявлені проблеми українців, які перейшли на українську мову:

- 1) відсутність українськомовного контексту;
- 2) вплив російськомовного середовища;
- 3) відчуження мовних потреб українськомовних українців;
- 4) протидія щодо процесів українізації у деяких представників нашого суспільства;
- 5) занурення в українську культуру та історію;
- 6) розповсюдження поняття українськомовності у певному колі спілкування;
- 7) виявлення українськомовного середовища;

8) вдосконалення сучасної української мови відповідно до мовних норм [4].

Українська мова вважається підґрунтям ідентичності й національним символом єдності народу. Повномасштабна війна росії проти України посилила необхідність захисту державної мови, ці роки стали вирішальними у формуванні нової мовної свідомості, стали реальним маркером громадянської позиції. З іншого боку, російська навала ускладнила мовну ситуацію: частина населення виїхала за кордон, де українці повинні пристосовуватись до інших мовних середовищ, що стосується прифронтових регіонів, там освіта й культура зазнали втрат.

Попри це, саме у роки війни престиж української мови суттєво зріс, бо більшість людей свідомо переходять на українську, вважаючи її мовою спротиву та свободи. Мова трансформується в медіа, соцмережах, освіті. але залишається нестача україномовного контенту, існування російськомовного інформаційного простору, якість мовлення в публічному просторі.

Отже, на нашу думку, сьогодні українська мова переживає історично важливий етап. Збереження і розвиток мови залежать від можливості кожного з нас плекати культуру мовлення, розповсюджувати українське слово в усіх сферах життя, зробити нашу мову символом спротиву.

Література

1. Гриценко П. Ю. Українська мова в сучасних реаліях державотворення України. Інститут української мови Національної академії наук України. URL: <https://iul-nasu.org.ua/novyny/ukrayinska-mova-v-suchasnyh-realiyah-derzhavotvorennya-ukrayiny.html> (дата звернення: 26.10.2025).
2. Селігей П. Комунікативна потужність і престиж української мови як параметри її життєстійкості. Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2023. № 1. С. 48-82.
3. Вихрущ А. В. Українська мова в контексті викликів сьогодення. Медична освіта. 2024. № 4. С. 97-101.
4. Офіційний сайт Movyty. Результати дослідження потреб і проблем українців, які перейшли або переходять на українську мову. URL: <https://movyty.com.ua/about-us/> (дата звернення: 26.10.2025).

5. Бойко І. Проблеми сучасного українського мовлення. URL: <https://familytimes.com.ua/problemy-suchasnoho-ukrayinsko-ho-movlennya/> (дата звернення: 26.10.2025).

6. Деркач Н. В. Мовні проблеми в Україні: історія та сучасність (на прикладі запорізької області). Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2010. № 28. С. 334-339.